

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Александр Зернов – аспирант кафедры английской филологии Горловского государственного педагогического института иностранных языков.

Научные интересы: когнитивная лингвистика, концептология.

Виктория Востречева – канд. филол. наук, доцент кафедры теории и практики перевода Горловского государственного педагогического института иностранных языков.

Научные интересы: неология и фразеология современного английского языка, когнитивная лингвистика.

ОБРАЗНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ «УСПІХ» В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОСВІДОМОСТІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Віра КАЛІНІЧЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розглядаються особливості асоціативного експерименту як одного з основних методів лінгвокультурологічних і лінгвокогнітивних досліджень, а також пропонується характеристика образного змісту концепту УСПІХ шляхом виокремлення та аналізу його чуттєвих і когнітивних елементів за результатами асоціативного експерименту з носіями української мовної свідомості.

The article examines the peculiarities of the associative experiment as one of the main methods in linguistic cultural and cognitive studies and analyzes the specificity of the figurative matter of the concept SUCCESS by way of identifying and analyzing its sensational and cognitive elements on the basis of the results of the associative experiment incorporating the bearers of Ukrainian linguistic conscience.

Сучасні експериментальні методики в галузі психолінгвістики та лінгвокогнітології дають можливість адекватно презентувати концептуальну природу об'єктів реальної дійсності й на базі цього будувати концептуальні моделі мовної картини світу [7: 136]. Наразі одним з найбільш ефективних і популярних напрямків у вивченні вербальних асоціацій виступає дослідження асоціативного значення слова – специфічної внутрішньої структури, глибинної моделі зв'язків і ставлень, що формується в мовця через мовлення та мислення і лежить в основі «когнітивної організації» його багатостороннього досвіду [2: 104]. Цю внутрішню структуру можливо виявити саме через аналіз асоціативних зв'язків слова [там само].

Теоретичні засади методу асоціативного експерименту ґрунтовно розглянуто в роботах О.І. Горошко, А.А. Залевської, Ю.Н. Караулова, В.В. Левицького, А.Н. Леонтьєва, З.Д. Попової та І.А. Стерніна, Н.В. Уфімцевої, Р.М. Фрумкіної тощо.

Асоціативний експеримент (надалі – АЕ) вважається основним методом дослідження лінгвосвідомості людини та експлікації асоціативного значення слова. Життєвий досвід людини фіксується, інтерпретується та узагальнюється в категоріях мовної свідомості, які вербалізуються системою мовних одиниць [9: 210]. А інтерпретація цих одиниць є необхідною складовою дослідження мовної картини світу [там само].

Мета нашої статті – розглянути специфіку асоціативного експерименту як одного з найважливіших методів дослідження концептів та схарактеризувати образну складову концепту УСПІХ шляхом ідентифікації та аналізу його чуттєвих і когнітивних елементів у мовній свідомості представників української лінгвокультури за допомогою зазначеного методу.

АЕ відіграє значну роль у дослідженні лінгвокультурних концептів, а саме при розкритті такої характеристики, як *асоціативність* – здатність концепту вступати в парадигматичні та синтагматичні зв'язки, різноманітні співвідносні оцінні ряди (системи національних та інших культурних цінностей) тощо [8: 42]. Завдяки низці асоціативних зв'язків лінгвокультурний концепт активізується в свідомості, при цьому й сам має здатність асоціюватися з вербальними, символічними чи подійовими феноменами, що є відомими для всіх представників етнокультурного соціуму [5: 243].

Як зауважує Р.М. Фрумкіна, АЕ полягає у виявленні асоціацій, що були сформовані в індивіда впродовж попереднього досвіду, причому цей досвід може співпадати з досвідом тієї культури, до якої належить людина, однак все одно розглядатиметься як суто особистий, що стосується досвіду кожної конкретної людини [10: 61]. Н.В. Уфімцева визначає АЕ як специфічний для певної культури і мови «асоціативний профіль» образів свідомості, який інтегрує в собі розумові та чуттєві знання, що належать конкретному етносу [9: 211]. Під час проведення АЕ при сприйнятті слова-стимулу відбувається активація відповідної одиниці

ментального лексикону мовця, що пов'язана з іншими одиницями лексикона, а також із концептуальними структурами, які стоять за ними [4: 2]. Оскільки елементи концептуального рівня відображаються у зв'язках ментального лексикону, асоціативні зв'язки між словами визначаються усією пізнавальною діяльністю людини [там само].

Методика АЕ дозволяє судити про особливості функціонування лінгвосвідомості людини і способи побудови мовленнєвого мислення, що зазвичай не усвідомлюються носіями мови та не експлікуються іншими методами дослідження [9: 211]. В АЕ вбачають саме той метод, який допомагає уникнути небезпеки тлумачення певного концепту суто через призму особистого досвіду дослідника, оскільки пропонується матеріал, одержаний від різноманітних носіїв певної мови і культури, матеріал, що потребує пояснення [4: 2].

Результати більшості проведених АЕ свідчать про невелику кількість унікальних асоціацій, а відповіді, як правило, являють собою типові вербальні реакції. Н.А. Сегал наголошує на такому соціально-психологічному феномені, як «згуртованість», що зумовлений високою частотністю однакових асоціативних реакцій респондентів [7: 137].

Серед основних експериментальних методик, що можуть допомогти нам експлікувати специфіку образного змісту концепту УСПІХ, використано наступні: вільний і рецептивний експерименти, експериментальне виявлення символіки.

У нашому АЕ взяли участь 100 осіб – 30 чоловіків і 70 жінок. Серед опитаних – 57 осіб у віці від 18 до 25 років; 19 осіб у віці від 26 до 45 років і 24 особи у віці від 45 і більше. Рідна мова – українська.

В якості респондентів виступили студенти і викладачі Кіровоградського національного технічного університету, лікарі, інженери, бібліотекарі, менеджери, юристи, приватні підприємці та адміністративні працівники міста Кіровограда.

Період проведення експерименту – 2008 р. Експеримент здійснювався в індивідуальній формі.

У спрямованому експерименті на розуміння, сприйняття концепту, його суб'єктивну дефініцію взяли участь 100 осіб. 6 осіб не дали визначення. Отже, відсоток відмови складає 6% і є незначним, що свідчить про актуальність концепту УСПІХ в українській лінгвосвідомості. Респондентам було запропоновано інструкцію: дайте визначення поняттю УСПІХ. Результати експерименту є наступними (94 суб'єктивних визначення):

Успіх – це досягнення поставленої мети (30); самореалізація (4); коли задоволений результатами певної справи (3); коли приємні думки і ладяться справи (2); складова частина життя розумної людини (2); реалізація мрій і сподівань (2); реалізація своїх задумів (2); коли отримуєш те, чого тобі хочеться (2); професіоналізм і визнана суспільством праця; та голуба птаха, до якої тягнуть руки багато людей, а вона дістається одиницям; можливість виконати свої бажання; гроші; метелик, що летить на світло в темну ніч; подолання труднощів; коли до тебе після виконаної роботи немає запитань; визнання; впевненість у собі та завтрашньому дні; робота та висока зарплата; праця; щастя і взаєморозуміння; здійснення планів; матеріальний достаток, авторитет і особисте щастя; коли тебе поважають; відчуття, коли людина щаслива і має все необхідне для свого життя; споганене поняття пострадянського періоду; гармонія у всіх сферах життя; пропорціональне поєднання гарної кар'єри, оплати праці і добробуту в родині; невід'ємна частина щастя; діяльність людини, спрямована на задоволення її духовних та матеріальних потреб; реалізація власних талантів у досягненні поставлених цілей; здоров'я, бізнес і щастя; щастя; нагорода за наші знання, вміння, бажання і працю; цілковита задоволеність життям; крок до наступного досягнення; везіння; внутрішній стан, коли не відчуваєш перешкод і з легкістю їх долаєш; кінцевий результат усіх твоїх старань; розуміння в глибині душі свого призначення, мети й відчуття, що шлях обрано вірно; результати, що приносять задоволення від життя; везіння в досягненні мети; позитивні наслідки діяльності людини; усвідомлення позитивно завершеного завдання; стрімкий злет звичайної людини; везіння в усіх справах; результат діяльності людини; сукупність усіх досягнень людини в різних сферах; людські перемоги; самовираження людини; заняття, від якого отримуєш насолоду; щастя від реалізації своїх задумів; кінцевий результат цілеспрямованої та наполегливої

роботи; легке й приємне відчуття того, що досяг чогось важливого для себе; вміння ефективно позиціонувати себе і власні досягнення; задоволеність власним життям;

У вільному експерименті взяли участь 100 осіб. Завдання було сформульовано таким чином: напишіть будь-які три слова (частина мови не має значення), які асоціюються у Вас з поняттям **УСПІХ** (Не думайте довго. Пишіть асоціації одразу, рефлексивно).

Було одержано 298 наступних асоціацій: гроші (19), родина (сім'я) (14), щастя (14), слава (13), везіння (13), задоволення (13), робота (10), досягнення (10), добробут (9), кар'єра (9), радість (7), здоров'я (7), впевненість (6), перемога (6), самореалізація (6), розум (5), кохання (5), повага (5), мета (4), багатство (4), наполегливість (4), достаток (4), освіта (3), цілеспрямованість (3), знання (3), визнання (3), влада (3), свобода (2), машина (2), працьовитість (2), розвиток (2), досягати (2), позитив (2), фінансова стабільність (2), праця (2), краса (2), особисте щастя (2), талант (2), посмішка (2), стабільність, забезпечений, життєрадісність, друзі, виваженість, харизматичність, гарний настрій, виконано, енергія, зірка, ліхтар, штопор, щасливий, участь, вершина, закінчена робота, анішлаг, відмінно, овації, встигати, успішна людина, фарт, фортуна, зв'язки, діяльність, час, розкіш, завершеність, материнство, корисність, цікаве життя, переможний, незалежний, незалежність, наполегливий, енергійність, мікрофон, революція, прайм-тайм, діти, цілеспрямований, реалізація, зусилля, злет, зарплата, гармонія, самооцінка, відпочинок, фурор, особистість, забезпеченість, задоволеність, розрахунок, активність, не мати сумніву, вірити в себе, лідерство, професіоналізм, майбутнє, прагнення, перспектива, виграти, сигара, працювати, бізнес-леді, результат, спокійний, спокій, авторитетний, процвітання, бізнес, легкість.

Варто зазначити, що лише 1,3 % перелічених нами асоціацій є синтагматичними, решта ж (98,7 %) – парадигматичні асоціації, що, на думку В.В. Левицького, може свідчити про доволі високий рівень освіти та інтелектуального розвитку респондентів [3: 99]. Якщо синтагматичні реакції відбивають найбільш типові контексти, в яких слово вживається у мовленні опитаних, то наявність парадигматичних реакцій дозволяє припустити вірогідність зберігання слів у свідомості мовців у вигляді своєрідних мікросистем [там само].

Респондентам також пропонувалася інструкція: "Ви берете участь у психолінгвістичному експерименті. Дайте відповідь на запитання: що для вас є символом успіху? (це може бути предмет, людина, поняття, літературний герой, герой фільму/мультфільму, пісня, приказка тощо). 8 осіб відмовились надати відповідь. Таким чином, відсоток відмови склав 8 %, що свідчить про деяку складність виокремлення символіки через абстрактність поняття УСПІХ. 7 осіб запропонували по два символи кожен. У результаті експерименту від опитаних були отримані наступні 106 символічних асоціацій:

Символ успіху – Біл Гейтс (5); людина (5); праця (3); нагорода (3); лавровий вінок (3); квітка (3); Рінат Ахметов (3); посмішка (3); визнання (2); сонце (2); добробут (2); долар (2); прислів'я «під лежачий камінь вода не тече» (2); Нобелівська премія (2); статуетка «Оскар» (2); Микола Амосов (2); передбачуваний бажаний результат (2); Юлій Цезар; Барон Мюнхгаузен; Джоан Роулінг; Міккі Маус; твердження «все що відбувається – лише найкраще»; мільйонер, котрий «зробив себе сам»; гарна команда професіоналів; пісня «Фінська полька»; почуття піднесення та енергійності; гроші; щастя; позитив; прислів'я «Людина є ковалем свого щастя»; відчуття гармонії та цілісності; Маргарет Тетчер; принцеса Діана; пісня Тіни Тернер "You're simply the best"; орел; пісня The Beatles "Yesterday"; гарна фізична і моральна форма людини; Попелюшка; пісня Queen "The show must go on"; медаль; президент; Катя Пушкарьова; Генрі Форд; працьовитість; улюблена робота з достойною оплатою; девіз «Боротись, шукати, знайти – не здаватись!»; везіння; людина, котра ніколи не здається; досягнення; наполегливість; Брук Девіс; кінозірки; приказка «Високо літаєш, та низько падати прийдесться»; Іван Сірко; незалежність; вплив; героїня Віри Алєнєвої з фільму «Москва слезам не верит»; Юлія Тимошенко; Рокфеллер; чисте небо; спортивний кубок; сонце, що яскраво світить; вершина Олімпа; пісня «Главней всего погода в доме»; сніданок з краєвидом на Ельбрус; грошова винагорода; Леонід Черновецький; герої фільму «Приборкання вогню»; орден; талісман везіння; Руал Амундсен (першим досяг Південного полюсу); гармонійність; твердження «Працювати, працювати і

це раз працювати»; Мартін Іден; Анатолій Кашпіровський; вміння чекати; слова з вірша «Треба жити, як співати, а співати, наче жить...».

Таким чином, за результатами нашого АЕ пропонуємо один з можливих способів описання образного змісту концепту УСПІХ в українській мовній свідомості, що актуалізується в його перцептивному та когнітивному образах.

Основний обсяг інформації, як відомо, надходить через зоровий канал, образність передусім асоціюється з наочністю, а концепт – із «мисленневою картинкою», зоровим уявленням об'єкту рефлексії, а також з усією сукупністю ознак в результаті перцепції [1: 8]. Це і є основною причиною значної кількості зорових асоціатів, що є складовою чуттєвої групи перцептивного образу, який відбиває чуттєві уявлення мовців про успіх.

Загальна кількість асоціатів, отриманих в результаті опрацювання даних АЕ – 498 / 100%).

Тож, перцептивний образ концепту УСПІХ, за даними експерименту, може бути представлений наступним чином:

Чуттєві асоціати (26 %):

Зоровий образ (24,6 %) – гроші (21); родина (14); Біл Гейтс (5); людина (5); посмішка (5); нагорода (3); лавровий вінок (3); квітка (3); Рінат Ахметов (3); сонце (2); долар (2); машина (2); Нобелівська премія (2); статуетка «Оскар» (2); Микола Амосов (2); Юлій Цезар; Барон Мюнхгаузен; Джоан Роулінг; Міккі Маус; мільйонер, котрий «зробив себе сам»; гарна команда професіоналів; Маргарет Тетчер; принцеса Діана; орел; гарна фізична і моральна форма людини; Попелюшка; медаль; президент; Катя Пушкарьова; Генрі Форд; Брук Девіс; кінозірки; Іван Сірко; героїня Віри Алентової з фільму «Москва слезам не верит»; Юлія Тимошенко; Рокфеллер; чисте небо; аншлаг; спортивний кубок; сонце, що яскраво світить; сигара; вершина Олімпа; грошова винагорода; Леонід Черновецький; герої фільму «Приборкання вогню»; орден; метелик, що летить на світло в темну ніч; талісман везіння; Руал Амундсен; Мартін Іден; Анатолій Кашпіровський; та голуба птаха, до якої тягнуть руки багато людей, а вона дістається одиницям; сніданок з краєвидом на Ельбрус; друзі; зірка; вершина; аншлаг; розкіш; діти; бізнес-леді; зарплатня; штопор; ліхтар; мікрофон.

Звуковий образ (1,2 %) – пісня «Фінська полька»; пісня Тіни Тернер “You’re simply the best”; пісня The Beatles “Yesterday”; пісня Queen “The show must go on”; пісня «Главней всего погода в доме»; овації.

Вкусовий образ (0,2 %) – сніданок з краєвидом на Ельбрус;

Тактильний образ / нюховий образ немає.

Когнітивний образ концепту може включати його метафоричні, метонімічні характеристики та уподібнюється певним рисам, якостям та ознакам людей і предметів, що співвідносяться з поняттям успіху.

Когнітивні асоціати (72,1 %):

Асоціати, пов'язані з відчуттями, емоціями та оцінкою (31,8 %) – щастя (16); везіння (16), слава (13); задоволення (13); радість (7); здоров'я (7); впевненість (6); визнання (6); перемога (6); повага (5); кохання (5); особисте щастя (3); свобода (2); коли приємні думки і ладяться справи (2); талант (2); гармонія (2); щастя і взаєморозуміння; гармонія у всіх сферах життя; позитив; коли тебе поважають; відчуття гармонії та цілісності; відчуття, коли людина щаслива і має все необхідне для свого життя; почуття піднесення та енергійності; везіння в досягненні мети; здоров'я, бізнес і щастя; гармонійність; стабільність; виваженість; харизматичність; гарний настрій; внутрішній стан, коли не відчуваєш перешкод і з легкістю їх долаєш; визнання досягнень у будь-якій галузі; відмінно; везіння в усіх справах; впевненість у собі та завтрашньому дні; успішна людина; щасливий; позитивні наслідки діяльності людини; результати, що приносять задоволення від життя; цілковита задоволеність життям; фарт; фортуна; заняття, від якого отримуєш насолоду; материнство; щастя від реалізації своїх задумів; відчуття, що шлях обрано вірно; цікаве життя; задоволеність; корисність; задоволеність власним життям; легке й приємне відчуття того, що досяг чогось важливого для себе; можливість виконати свої бажання; фурор; не мати сумніву; вірити в себе; легкість; спокій.

Асоціати, пов'язані з результативністю (13,6 %) – досягнення поставленої мети (30); досягнення (11); досягати (2); реалізація мрій і сподівань (2); передбачуваний бажаний результат (2); реалізація своїх задумів (2); коли отримуєш те, чого тобі хочеться (2); результат; реалізація; зусилля; злет; завершеність; коли до тебе після виконаної роботи немає запитань; реалізація власних талантів у досягненні поставлених цілей; кінцевий результат усіх твоїх старань; кінцевий результат цілеспрямованої та наполегливої роботи; сукупність усіх досягнень людини в різних сферах; людські перемоги; нагорода за наші знання, вміння, бажання і працю; нагорода за наші знання; стрімкий злет звичайної людини;

Асоціати, пов'язані з моральними якостями, властивостями і вміннями людини (9,8 %) – розум (5); наполегливість (5); самореалізація (4); працьовитість (3); цілеспрямованість (3); незалежність (2); розвиток (2); складова частина життя розумної людини (2); людина, котра ніколи не здається; вплив; вміння чекати; переможний; незалежний; наполегливий; енергійність; цілеспрямований; особистість; самооцінка; самовираження людини; лідерство; професіоналізм; авторитетний; влада; авторитет; спокійний; активність; вміння ефективно позиціонувати себе і власні досягнення; розуміння в глибині душі свого призначення, мети.

Асоціати, пов'язані з матеріальними статками (7,3 %) – добробут (11); достаток (5), багатство (4), забезпеченість (2); фінансова стабільність (2); процвітання; бізнес; улюблена робота з достойною оплатою; забезпечений; виграти; зв'язки; стабільність; зарплатня; висока зарплата; пропорційне поєднання гарної кар'єри, оплати праці і добробуту в родині.

Асоціати, пов'язані з діяльністю людини (7,2 %) – робота (10); кар'єра (9); освіта (3); діяльність (2); зусилля; працювати; робота та висока зарплата; участь; праця; діяльність людини, спрямована на задоволення її духовних та матеріальних потреб; професіоналізм і визнана суспільством праця; подолання труднощів.

Фольклорні та літературні асоціати (1,4 %) – прислів'я «під лежачий камінь вода не тече» (2); прислів'я «Людина є ковалем свого щастя»; девіз «Боротись, шукати, знайти – не здаватись!»; приказка «Високо літаєш, та низько падати прийдеться»; твердження «все що відбувається – лише найкраще»; твердження «Працювати, працювати і ще раз працювати»; слова з вірша «Треба жити, як співати, а співати, наче жить...».

Темпоральні асоціати (1 %) – встигати; майбутнє; прайм-тайм; перспектива; час.

Індивідуальні асоціати (1,9 %) – споганене поняття пострадянського періоду; відпочинок; ліхтар; мікрофон; штопор; революція; сигара; англійська (мова або дисципліна?) та ін.

Тож, за даними нашого АЕ, концепт УСПІХ в українській мовній свідомості найбільше актуалізується у таких чуттєвих і когнітивних асоціатах, як *досягнення поставленої мети (30), гроші (21), щастя (16), везіння (16), родина (14), слава (13), задоволення (13), добробут (11), досягнення (11), робота (10), кар'єра (9), радість (7), здоров'я (7)* та ін. Вочевидь, концепт УСПІХ в свідомості представників української лінгвокультури ще не відзначається чіткою однополярністю. Це, ймовірно, пов'язано з тим, що структура досліджуваного концепту в свідомості українців перебуває у стадії формування.

На часі поширеною є когнітивна модель «пошарової» побудови концепту, запропонована І.А. Стерніним, що підтверджують на практиці результати численних АЕ. Базисом цієї моделі виступають чуттєві асоціати, які за кількістю, як правило, переважають когнітивні асоціати, що нашаровуються на чуттєву основу. Але в нашому випадку, як видно з результатів АЕ, когнітивний прошарок (72,1 %), компоненти якого з'являються в процесі пізнання, культурного розвитку носіїв певної мовної свідомості, за кількістю асоціатів у семантичних групах значно переважає чуттєвий шар (26 %). Вочевидь, це пов'язано зі змістовною специфікою концепту УСПІХ та з певною абстрактністю його розуміння і ставлення до нього представників української лінгвоспільноти, що у наш час перебуває в процесі свого розвитку і становлення.

Перспективою подальших розвідок теми нашого дослідження може бути виявлення та контрастивний аналіз на основі когнітивних ознак інформаційного змісту концепту УСПІХ в українській та англомовній лінгвосвідомості, детальніше описання структури досліджуваного концепту за результатами психолінгвістичних експериментів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. – Online: http://209.85.129.132/search?q=cache:SViZUOyjr-kJ:konunb.nl.ru/queries_catalog.php%3Frid%3D399+%D0%91%D0%B0%D0%B1D0%B0&hl=ru&ct=ch&cd=4&gl=ua
2. Залевская А.А. Введение в психолінгвістику. – М.: Изд-во Российского государственного гуманитарного университета, 1999. – 355 с.
3. Левицкий В.В. Семасиология. – Винница: Нова Книга, 2006. – 512 с.
4. Мартинек С.В. В пространстве современных парадигм языка: амбивалентность концепта «ЛЮБВИ» (по результатам ассоциативных экспериментов). – Online: http://www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/knp49_1/knp49_1_33-36.pdf
5. Марчук У. Асоціативний експеримент як метод дослідження лінгвокультурних концептів (до питання про підготовку асоціативного експерименту) // Наукові записки. – Випуск 75 (4). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – С. 242-246.
6. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
7. Сегал Н.А. Ассоциативный эксперимент как метод исследования культурных концептов // Культура народов Причерноморья. – № 69. – 2005. – С. 136-138.
8. Сулимов В.А. Когнитивное описание языка и его культурологическая интерпретация: когнитивные трансформации // Филологические науки. – № 1. – 2006. – С. 40-47.
9. Уфимцева Н.В. Языковое сознание и образ мира славян // Языковое сознание и образ мира. – М.: Ин-т языкознания РАН, 2000. – С. 207-219.
10. Фрумкина Р.М. Психолінгвістика: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений.–М.: Академия, 2003.–320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віра Калініченко – аспірант кафедри перекладу і загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгвокультурологія, лінгвокогнітологія та етнолінгвістика.

МІФОЛОГІЧНІ ВИТОКИ МОВЧАННЯ

Олексій КОБЯКОВ (Суми, Україна)

У статті розглядається феномен комунікативного мовчання, його міфологічні витоки, а також перспективні вектори дослідження.

The article in question deals with the phenomenon of communicative silence, its mythological sources and perspective vistas into that.

Об'єкт дослідження – феномен комунікативного мовчання, предмет – його міфологічні витоки.

Концепт мовчання є вельми значущим та актуальним, що об'єктивується широкою парадигмою міждисциплінарних досліджень його поліаспектності, полімодальності та поліфункціональності [1; 2]. Зазначений концепт є об'єктом різних шкіл та студій, на якому фокусують увагу філософи, психологи, літературознавці, лінгвісти та інші – представники гетерогенних напрямків і традицій. Мовчання є універсальним явищем, про що свідчать ключові слова малих жанрів: прислів'я (а), висловлювання (б), загадки (в), фразеологічні словосполучення (г). Наприклад:

а) англ. *Beware of a silent dog and still waters.* – рос. *Остерегайся молчащей собаки и тихой воды* [3: 87]. *He cannot speak well that cannot hold his tongue* – рос. *Кто не может держать язык за зубами, тот хорошо говорит не может* [3: 144]. *The silence often of pure innocence persuades when speaking fails* – рос. *Невинность и молчанье порой сильней красивых слов* [3: 364-365];

б) рос. *Пока я храню молчанье, я не даю согласие* (Штейнхаус); *Молчанье – невыносимая реплика* (Гилберт Честертон); *Не та собака кусает, что лает, а та, что молчит да хвостом виляет; И лишь молчанье понятно говорит* (В. Жуковский); *Мысль изреченная есть ложь* (Ф.Тютчев); *О чем не возможно говорить о том, следует молчать* (Л. Витгенштейн);

Как тот актер который оробев, Теряет нить давно знакомой роли, Как тот безумец, впадая в гнев,

В избытке сил теряет силу воли,

Так я молчу не зная, что сказав,

Не оттого, что сердце охладело,

Нет, на мои уста кладет печать

Моя любовь, которой нет предела (В. Шекспир)

в) укр. *Не видно її, не чутно її, але коли за неї заговоримо, то вона зникає;*